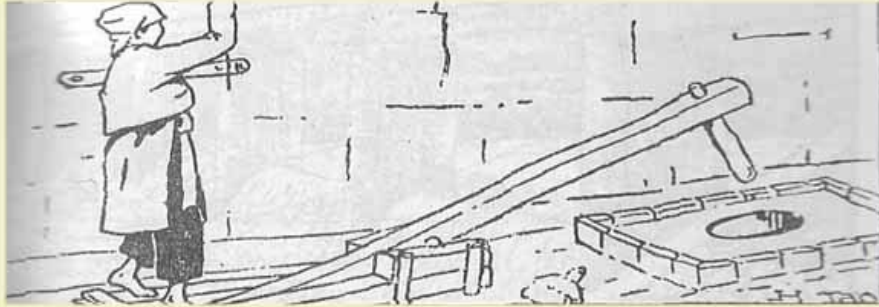


111. Cối giã gạo



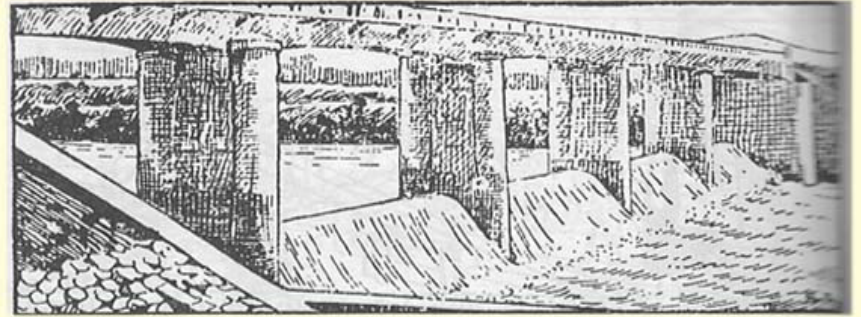
Cối giã gạo

Gạo xay ra, phải giã cho trắng, thì mới ăn được. Giã gạo đã có một thứ cối lớn bằng đá, chôn xuống đất. Trên có cái cần lớn và dài, bằng gỗ. Một đầu cần, thì có cáo chày, gọi là mỏ, bỏ xuống vừa vào giữa lòng cối. Chia ba một phần cần, về đằng đầu kia, thì có cái trục suốt qua cái cần, và gổì đầu vào hai súc gỗ có lỗ đục sẵn. Hai bên có hai tấm ván, gọi là bán cối. Gạo đã đổ vào cối. Một người đứng, hai tay nứu vào hai cái dây treo trên mái nhà. Một chân đứng lên bán cối, một chân đạp vào cái cần mà giã xuống, thì đầu chày gio lên. Khi nhấc chân lên, thì đầu chày rơi vào cối.

Cứ giã như thế độ một chốc, gạo sát hạt nọ với hạt kia, tróc hết vỏ mà trắng dần ra. Gạo giã xong, người ta đem giã: cám thì cho lợn ăn, tấm thì để nấu ăn cũng như cơm.

Giã gạo bằng cái cối to.

112 - Cuộc dẫn thủy nhập điền.



Máng nước ở Tac Oun.

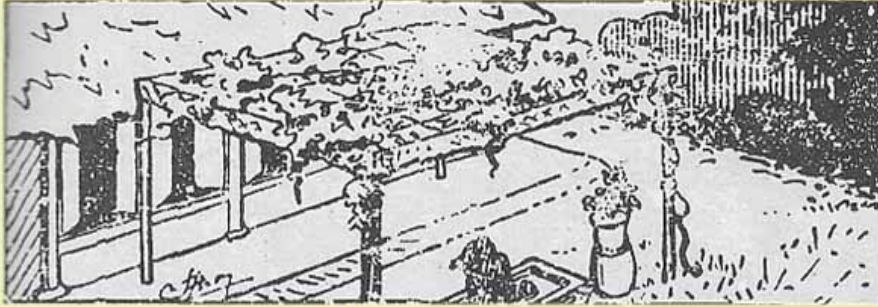
Muốn cấy lúa thì phải đem nước ở sông lạch xung quanh vào ruộng; cho được như thế thì phải làm những cuộc gọi là cuộc dẫn thủy nhập điền.

Từ ngày nước Pháp sang bảo hộ bên ta, đã làm nhiều những cuộc ấy, nhất là ở Kép, Vinh Yên, Sông Cầu ngoài Bắc Kỳ; ở Thanh Hóa, Phú Yên trong Trung Kỳ.

Cuộc lớn nhất là cuộc dẫn thủy nhập điền ở Thanh Hóa. Làm từ năm 1918 đến năm 1925 thì xong. Nhờ có cuộc ấy, những đất trước kia bỏ hoang nay đã cấy lúa trồng bông, trồng mía được mà những đất đã cày cấy nay thu hoạch cũng hơn lên được nhiều.

Dẫn thủy nhập điền để cấy lúa.

113 - Nhà ở phải sạch sẽ và có ngăn nắp.



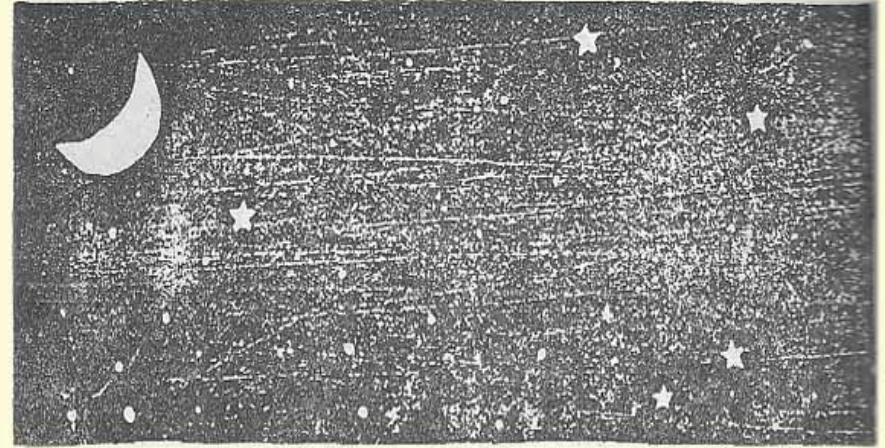
Nhà ở sạch sẽ.

Độ nọ tôi có vào chơi nhà anh Thanh, mà tôi còn nhớ mãi đến bây giờ. Nhà anh ta chẳng lấy gì làm giàu có, lịch sự, nhà tranh, vách đất, nhưng thật là sạch từ cổng sạch vào.

Trong nhà bày ít đồ đạc, chỉ những đồ tre gỗ xuềnh xòang thôi, nhưng cái nào cái nấy, xếp đặt có hàng lối phân minh, ngăn nắp chỉnh tề. Kể từ bức tranh dán trên vách, cho đến cái khóm hoa, giàn lý trước cửa, cái gì cũng có ý vị cả, ai ngó thấy cũng phải ưa. Ấy thế mới biết người ta không kỳ giàu nghèo, hễ ai biết xếp đặt cho có ngăn nắp, và biết giữ gìn cho được sạch sẽ, thì đâu ở đâu cũng vui cũng đẹp.

Nhà ở phải giữ sạch sẽ và có ngăn nắp.

114 - Các tinh tú.



Tinh tú.

Những đêm sáng trời, ta thử ngửa mặt lên trời mà coi, thì thấy không biết cơ man nào là những đốm sáng nhấp nháy, càng trông càng thấy nhiều. Ấy là những ngôi sao. Những ngôi sao ấy, ta trông thấy nhỏ li ti, nhưng chính thật nó lớn vô cùng, lớn hơn trái đất của ta hàng mấy mươi nghìn lần. To nhưng mà trông thấy nhỏ, là vì sao cách trái đất xa không biết thế nào mà kể. Mặt trời cũng là một ngôi sao, nhưng mặt trời gần trái đất hơn, cho nên ta trông thấy lớn. Mặt trăng thì không phải là ngôi sao và không to bằng mặt trời, nhưng ở gần trái đất hơn, cho nên ta trông được rõ.

Ban đêm sao nhấp nháy trên trời.

115- Công việc của người làm ruộng.



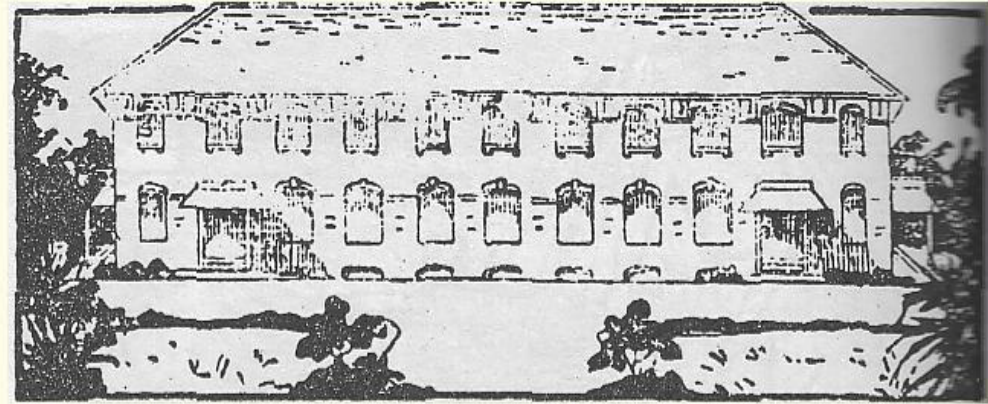
Tát nước.

Ở nhà quê, quanh năm ngày tháng, ai cũng chăm về việc cày cấy. Sớm tối lo làm ăn, hết công nọ đến việc kia, không mấy khi được nhàn hạ. Khi hạt giống đã gieo xuống đất, đêm ngày mong được nắng, được mưa, cho cây mạ mọc lên tươi tốt. Cây mạ lên đã đủ sức rồi, phải nhổ lên, đem ra cấy vào ruộng. Ruộng cấy xong, nhưng công việc đã xong đâu. Còn phải bón phân, nhổ cỏ. Lỡ khi trời nắng khô khan, phải tát nước vào ruộng cho cây lúa được mạnh mẽ, thì rồi bông lúa hạt thóc mới được tốt đẹp. Đến khi lúa chín, gặt về, đập ra, phơi khô. Bây giờ mới chắc được thóc gạo mà ăn.

Nghề làm ruộng khó nhọc như thế, cho nên phải cần mẫn mới được.

Nghề làm ruộng phải cần mẫn lắm.

116 - Viện Pasteur.



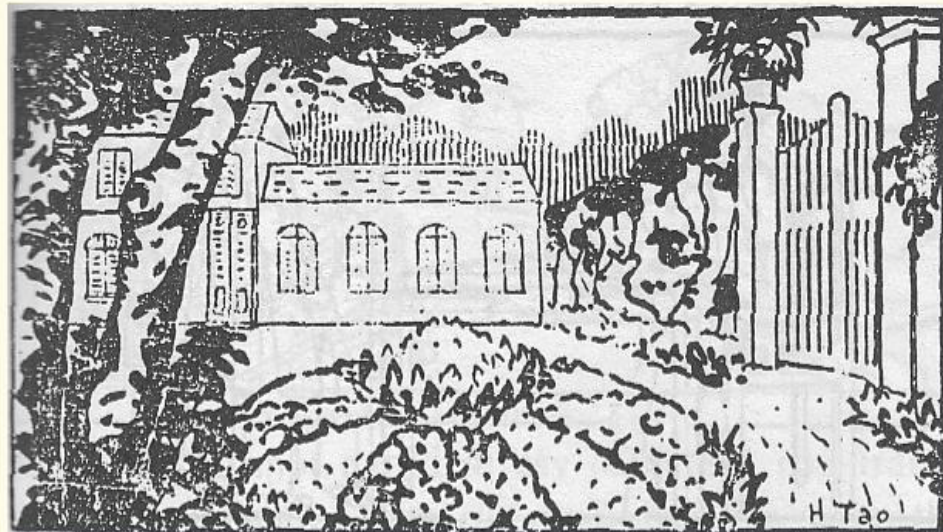
Viện Pasteur ở Sài Gòn.

Có lắm bệnh như bệnh dịch hạch, bệnh tả, bệnh chó dại, bệnh lao, do những con sinh vật rất nhỏ, mắt không trông thấy được, gọi là vi trùng, mà phát ra. Muốn trị các bệnh ấy, trước hết phải tìm xem giống vi trùng nào gây nên, rồi mới tìm thuốc hoặc để phòng, hoặc để chữa.

Nay tìm được như thế là nhờ có một nhà khoa học đại tài người Pháp tên gọi là Pasteur. Chính ông đã tìm ra vi trùng bệnh chó dại và thuốc trị bệnh ấy; nhờ đó mà cứu được biết bao nhiêu là mạng người. Về sau, các nhà khoa học mới theo phương pháp của ông mà tìm ra vi trùng những bệnh khác. Các ông ấy làm việc trong những sở người ta lấy tên nhà khoa học Pasteur mà đặt ra viện Pasteur.

Ông Pasteur là một nhà khoa học đại tài.

117 - Nghỉ hè.



Nhà trường khi nghỉ hè.

Trời nóng nực khó chịu. Học nhiều, nghỉ lắm, sợ đuối sức và mệt trí, nên vào khoảng mấy tháng hè, từ trung tuần tháng sáu đến đầu tháng chín tây, thì các trường đều đóng cửa.

Tuy vậy người học trò tốt, không lấy có rằng nghỉ, mà sao nhãng hẳn sự học. Mỗi ngày cũng phải ôn tập lại các bài trong một vài giờ, thì mới không quên được những điều đã học. Có thể thì năm sau vào trường mới hòng có đủ sức mà ganh đua với chúng bạn.

Học hành không nên sao lãng bao giờ.

118 - Ông già với bốn người con.



Một hôm, ông gọi cả bốn người lại

Một ông lão làm ruộng có bốn người con trai. Một hôm, ông gọi cả bốn người lại trước một cái bàn, trên để một bó đũa và một túi bạc. Ông bảo rằng: "Hễ đũa nào bẻ gãy được bó đũa này, thì ta cho túi bạc".

Bốn người con, mỗi người thử một lượt, không ai bẻ được. Ông già bèn coi bó đũa ra, bẻ từng chiếc một, thì bẻ gãy như chơi. Các con nói rằng: "Nếu bẻ cái một thì chẳng khó gì".

Người cha bảo rằng: "Này các con, như thế thì các con biết rằng: muốn có sức mạnh thì phải hợp quần. Khi ta chết rồi, thì các con phải nhớ đến chuyện bó đũa này. Các con phải thương yêu nhau, đùm bọc lấy nhau, thì mới đủ thể lực mà đối với người ngoài".

Muốn có sức mạnh thì phải hợp quần.

119 - Người khôn hơn loài vật.



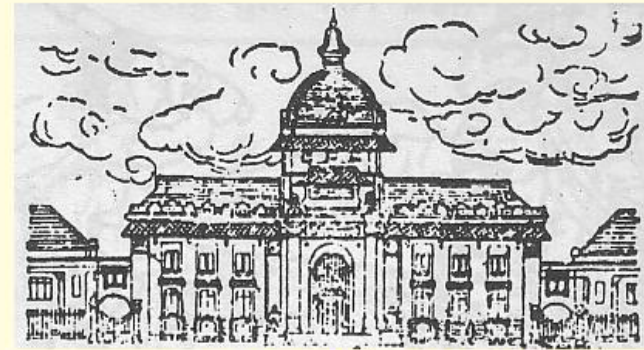
Người đi cày đánh con cạp.

Ngày xưa, có một người đi cày đánh đập con trâu thế nào cũng phải chịu. Con cạp ngồi trên bờ, nom thấy, mới hỏi trâu rằng: " Trâu kia, mày to lớn nhường ấy, sao mày để nó đánh đập như thế ?" - Trâu nói: " Nó bé nhưng trí khôn nó lớn ". Cạp lấy làm lạ, không biết cái trí khôn ra thế nào, mới bảo người rằng: " Người kia, trí khôn của mày đâu, cho tao xem ?" - Người nói: " Trí khôn tôi để ở nhà" - "mày về lấy đi ". - "Tôi về, rồi ông ăn mất trâu của tôi thì sao ? Ông có thuận để cho tôi trói ông lại, rồi tôi về lấy cho ông xem ?".

Cạp muốn xem, thuận để cho trói. Trói xong, người lấy roi trâu đánh cho mấy hèo , bảo rằng: " Trí khôn tao đây!". Vây mới biết: mạnh chẳng tày khôn.

Mạnh dùng sức, yếu dùng chước.

120 - Trường Đại học.



Trường Cao Đẳng ở Hà Nội.

Ngày nay Nhà Nước đã mở ra nhiều trường để dạy cho ta những điều thường thức, mà ở đời này ai cũng cần phải biết. Năm 1917 thì mở ra một trường dạy về bậc Cao Đẳng: đó là trường Đại Học Đông Pháp.

Trường Đại Học nay cả thầy có 7 trường, mỗi năm sinh viên thi đỗ ra, làm y sĩ, như những y sĩ ta thường thấy ở các bệnh viện Đông Pháp, - làm thú y đi chữa bệnh cho gia súc, - làm tham tá công chánh như những viên tham tá ta thường gặp ở ngoài đường đốc thúc việc xây cầu cống hay là họa đường, - làm giáo sư bậc Cao Đẳng Tiểu Học, dạy ở trường Trung Học Pháp Việt và những trường Cao Đẳng Tiểu Học Nam Định, Hải Phòng, Thái Bình, Bắc Ninh, Lạng Sơn. Lại còn có nhiều sinh viên đang học ở trường Đại Học nữa để sau này ra, nhờ Nhà Nước chỉ bảo cho, mà làm công kia việc nọ, cốt sao cho ta được phong lưu, sung sướng, giỏi giang, nên người vậy.

Có nhiều sinh viên học ở trường Đại Học.